

Fałszerstwa cech probierczych i sposoby ich wykrywania

Jacek Motyka

Z artykułu dowiesz się, jak administracja probiercza chroni konsumenta przed fałszerstwami wyrobów ze złota lub srebra.

Nadzór organów administracji probierczej nad rynkiem wyrobów z metali szlachetnych

Organy administracji probierczej zostały powołane do wypełnienia zadań państwa wobec obywateli, polegających na przeprowadzaniu badań określających próbę, oznaczaniu cechami probierczymi wyrobów z metali szlachetnych oraz sprawowaniu nadzoru nad wykonywaniem przepisów ustawy z dnia 1 kwietnia 2011 r. „Prawo probiercze”.

Rynek wyrobów z metali szlachetnych jest obszarem działalności gospodarczej przedsiębiorców, który podlega nadzorowi ze strony funkcjonariuszy publicznych.

Sprawowanie nadzoru odbywa się w szczególności poprzez kontrole probiercze. Aktywność kontrolna urzędów probierczych, mająca charakter obligatoryjny, obejmuje wszystkie podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania i sprzedaży wyrobów z metali szlachetnych.

Przedmiotem kontroli są wyroby wprowadzane do obrotu oraz już będące w obrocie handlowym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Upoważnieni przez organy administracji probierczej kontrolerzy przeprowadzają oględziny przedmiotów oferowanych do sprzedaży, przede wszystkim pod kątem umieszczonych na nich oznaczeń, to znaczy sprawdzają czy został spełniony obowiązek oznaczenia wyrobów cechami probierczymi, znakami imiennymi wytwórców lub czy sprzedający posiada świadectwo badania.

Wyroby, które zdaniem kontrolujących są oznaczone w sposób budzący wątpliwości co do autentyczności cech probierczych, zostają zabezpieczone przez nich w pakiecie do dalszych, szczegółowych badań identyfikacyjnych, przeprowadzanych w siedzibie urzędu, przy użyciu urządzenia do identyfikacji.

Wynikiem systematycznie i kompleksowo przeprowadzanych kontroli probierczych, zgodnie z zasadami określonymi w dwóch aktach prawnych – Ustawie „Prawo probiercze” oraz w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej, jest wykrywanie nieprawidłowości związanych z naruszeniami obowiązujących przepisów prawnych. Obawiano się, iż Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, wprowadzając zasadę zawiadomienia przedsiębiorcy o zamiarze przeprowadzenia kontroli, znacząco zmniejszy prawdopodobieństwo wykrycia przestępstw i wykroczeń, bowiem przedsiębiorca może łatwo wycofać z obrotu wyroby bez oznaczeń lub z podrobionymi znakami. Z tej przyczyny przepisy te zostały krytycznie przyjęte przez administrację probierczą, ale okazało się, że kontrole nadal są efektywne: wykrywa się wyroby bez cech lub oznaczone fałszywymi cechami.

Penalizacja fałszerstwa

Określenie: „fałszerstwo” definiowane jest jako proces nielegalnego duplikowania lub kopiowania wartości-

Fałszywa cecha probiercza (dodatkowa) dla wyrobów ze srebra

Fałszywa cecha probiercza (podstawowa) dla wyrobów ze srebra próby 0,925

Fałszywa cecha probiercza (dodatkowa) dla wyrobów ze złota

Fałszywa cecha probiercza (podstawowa) dla wyrobów ze złota próby 0,585

wych rzeczy. Współczesne falsyfikaty cech probierczych na wyrobach z metali szlachetnych imitują prawnie chronione znaki urzędowe, natomiast próby nie odbiegają na ogół od norm ustalonych przepisami prawa.

Obowiązujące przepisy prawa probierczego oraz kodeksu karnego, chronią wizerunki cech probierczych i narzędzia do ich umieszczania przed nieuprawnionym podrobieniem, przerobieniem lub użyciem w obrocie publicznym i gospodarczym. Prawo chroni autentyczność cech i narzędzi probierczych oraz interesy wszystkich uczestników obrotu, ze szczególnym uwzględnieniem interesów konsumentów.

Definicję cechy probierczej zawiera ustawa „Prawo probiercze”, według której cechą probierczą jest prawnie chroniony znak urzędowy, potwierdzający zawartość metalu szlachetnego w wyrobie.

Pojęcie narzędzi probierczych nie jest prawnie zdefiniowane. W doktrynie prawa powszechnie przyjmuje się, że są to wszelkie przyrządy służące do określania zawartości metalu szlachetnego w wyrobach (np. iglice probiercze) oraz narzędzia umożliwiające umieszczanie cech probierczych (np. znaczniki).

Polski kodeks karny nie zawsze posługuje się pojęciem fałszerstwa. Próbuje jednak opisać, co to jest fałszerstwo, można stwierdzić, że jest to między innymi „podrabianie” i „przerabianie”.

Słowo „podrabianie” oznacza wykonanie imitacji jakiejś rzeczy, która następnie, dla osób trzecich, ma uchodzić za oryginał, czyli właśnie fałszowanie czegoś.

„Przerabianiem” natomiast jest nadanie dowolnemu przedmiotowi takich cech oryginału, aby stworzona imitacja mogła uchodzić za autentyczną. Liczne przykłady wycofanych w toku kontroli wyrobów z metali szlachetnych dowodzą, że fałszerstwa cech dokonuje się zarówno w sposób który można określić jako „podrobienie”, jak i „przerobienie” oryginału.

Przestępstwa opisane w artykułach 314 i 315 kk mają charakter powszechny, co oznacza, że krąg potencjalnych sprawców jest nieograniczony. Podmiotem sprawczym może być każda osoba zdolna odpowiadać karnie, również bezpaństwowiec. Są to przestępstwa, które można popełnić wyłącznie umyślnie, w formie zamiaru bezpośredniego. Zachowanie się sprawcy polega na sfałszowaniu cechy i narzędzia probierczego lub na ich używaniu bądź przechowywaniu.

Celem działania sprawcy występku jest nadanie przedmiotom takiego samego wyglądu i właściwości, jakie posiadają autentyczne cechy i narzędzia. Do przyjęcia założenia, że doszło do podrobienia cechy probierczej albo narzędzia probierczego, wystarczy takie podobieństwo do

oryginału, aby osoba niedoświadczona nie mogła od razu wykryć nieprawidłowości. Nie musi być to tak łudzące podobieństwo, że mogłoby wprowadzić w błąd eksperta.

Należy zauważyć, iż bezprawne jest „przerobienie” lub „podrobienie”, którego celem jest użycie cechy albo narzędzia w „obrocie gospodarczym” czyli tam, gdzie występuje wymiana towarów i usług, w której ramach co najmniej jeden z uczestniczących podmiotów prowadzi działalność gospodarczą w sposób trwały i zawodowy – jest przedsiębiorcą.

Określenie „używać” oznacza tyle co „stosować” coś w obrocie wobec osób trzecich, natomiast „przechowywanie” polega na przetrzymywaniu rzeczy w ukryciu, na uchronieniu jej przed zniszczeniem, zaginięciem lub pogorszeniem jej dotychczasowego stanu. Aktualnie obowiązujące przepisy prawa dają organom ścigania skuteczne możliwości ograniczania tego przestępczego procederu i stosowania dotkliwych sankcji orzekanych przez sąd.

Czyny zabronione wymienione w tych przepisach zagrożone są karą: grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch.

Sankcja określona w art. 316 kk jest szczególną postacią środka karnego, przewiduje bowiem przypadek podrobionych lub przerobionych wyrobów i narzędzi na rzecz Skarbu Państwa, choćby nie stanowiły one własności sprawcy. Obligatoryjne orzeczenie przypadku tych przedmiotów uwarunkowane jest zagrożeniem ponownego ich użycia w obrocie gospodarczym.

Niestety przewidziane w przepisach prawnych tego rodzaju orzeczenia w praktyce nie były i nie są powszechnie stosowane. Organy ścigania – prowadzące lub nadzorujące postępowanie karne w zakresie podrabiania cech probierczych na wyrobach z metali szlachetnych rzadko korzystały z tych środków. Postępowania w sprawach o fałszerstwo cech, wszczynane po kontrolach probierczych, były nagminnie umarzane z powodu nie wykrycia sprawców i dopiero interwencje organów administracji probierczej skutkowały zastosowaniem sankcji określonej w art. 316 kk.

Metody identyfikacji cech probierczych

Zebrany w ciągu szeregu lat materiał dowodowy w postaci zakwestionowanych wyrobów dowodzi, że najczęściej podrabiane są cechy probiercze dla złota próby 0,585 oraz dla srebra próby 0,925. Nadal są spotykane w obrocie wyroby ze złota z fałszywymi cechami dla wycofanej przed laty próby 0,583 oraz z cechami dla próby 0,585, umieszczanymi przed 1997 r., czyli przed zmianą wizerun-

ków cech probierczych. Sporadycznie spotyka się fałszywe cechy dla wyrobów ze złota i srebra dla innych, niż wyżej wymienione, prób.

Formalnym procedurom identyfikacyjnym, mającym potwierdzić fałszerstwo, poddaje się wyłącznie krajowe cechy probiercze. Cechy pochodzące z innych państw mogą podlegać identyfikacji, ale organy administracji probierczej nie orzekają urzędowo o ich autentyczności.

W trakcie przeprowadzanych badań identyfikuje się cechy umieszczone w całości lub takie, na których widoczne są najbardziej charakterystyczne elementy, pozwalające na jednoznaczną identyfikację. Zdarza się, że podrobione cechy są celowo uszkodzane lub wytwarzane w taki sposób, aby nosiły ślady zużycia. Cechy są także zacierane podczas końcowych prac produkcyjnych lub umieszczane fragmentarycznie. Wizerunek takiej cechy jest mało wyraźny, krawędzie są nieostre, a elementy mają zatarte kształty. Działania tego rodzaju utrudniają ewentualną identyfikację.

Podrabia się przede wszystkim cechy probiercze podstawowe, ponieważ znajduje się na nich wiele elementów i dla przeciętnego klienta, który nie zna wizerunków cech, są one nie do odróżnienia od autentycznych. Stąd tak istotne znaczenie mają podejmowane przez dyrektorów urzędów probierczych wszelkie działania o charakterze szkoleniowym i instruktażowym.

Fałszerze cech udoskonalają swoje narzędzia i starają się jak najlepiej oddać wizerunek cechy, w sposób maksymalnie zbliżony do oryginału. Częstym przypadkiem jest „poprawianie” lub „udoskonalanie” cechy, czyli wypełnianie ubytków w jej rysunku albo dodawanie elementów, których autentyczne cechy nie posiadają.

Fałszowane są także wizerunki cechy dodatkowej. Jej podrobienie nie jest łatwe, choćby z powodu niewielkich rozmiarów cechy. Fałszerze ułatwiają sobie zadanie w ten sposób, że z oryginalnej cechy podstawowej wycinany jest jej fragment i używany jako cecha dodatkowa.

W trakcie identyfikacji cech probierczych i innych oznaczeń najczęściej stosowaną metodą jest metoda porównawcza. Analizie identyfikacyjnej podlega najpierw cały wizerunek cechy, a następnie jego poszczególne elementy (głowa, cyfry, litera) oraz charakterystyczne zabezpieczenia, które posiadają wszystkie typy cech probierczych. Badany jest kształt poszczególnych elementów i ich rozmieszczenie na wizerunku cechy. Badaniom poddaje się zarówno cechy podstawowe, jak też dodatkowe, o ile na wyrobie występują.

Zasadnicze znaczenie dla celów identyfikacyjnych ma cecha probiercza podstawowa. Jeżeli na wyrobie znajduje się tylko cecha dodatkowa i zostanie stwierdzone, że jest

ona fałszywa, to wówczas podlega ona bezwzględnemu usunięciu, choćby wiązało się to z uszkodzeniem wyrobu. Jednakże wyłącznie cecha dodatkowa nie może stanowić podstawy do orzekania o fałszerstwie i sporządzeniu zawiadomienia do organów ścigania. Najlepsze efekty przynosi badanie z zastosowaniem wielu wzorców cech o różnym stopniu zużycia.

Podczas badań stosuje się także inne metody, które mają charakter pomocniczy. Ich celem jest jedynie potwierdzenie lub wykluczenie wcześniejszych ustaleń.

Proces identyfikacji jest przeprowadzany przez doświadczonych pracowników administracji probierczej, a wyniki badań są wnikliwie analizowane przed wydaniem orzeczenia o stwierdzeniu wykrycia fałszywych cech probierczych. Sporządza się także dokładną dokumentację fotograficzną, a w przypadkach wątpliwych przeprowadza się szerokie konsultacje. Staranność i dokładność czynności identyfikacyjnych oraz zastosowanie różnych metod badawczych, eliminuje możliwość popełnienia błędu.

Wyniki kontroli probierczych przeprowadzonych w ostatnich latach wskazują, że nielegalne działania w dziedzinie fałszowania cech probierczych mają tendencje malejące. W latach dziewięćdziesiątych okręgowe urzędy probiercze kierowały rocznie kilkanaście wniosków o ściganie. Wprawdzie – jak wspomniano wyżej – postępowania karne w tym zakresie były systematycznie umarzane, ale ich przewlekłość i fakt deponowania w urzędach probierczych dużych partii wyrobów, jako dowodów rzeczowych, był dla przedsiębiorców dotkliwy, bowiem ponosili oni z tego tytułu duże straty finansowe, ze względu na fakt wycofania wyrobów z obrotu.

Można przyjąć tezę, że zasada powiadamiania organów ścigania o każdym, nawet najmniejszym, przypadku wykrycia fałszywych cech, przyniosła oczekiwany efekt w postaci ograniczenia zjawiska podrabiania i przerabiania cech probierczych.

Bibliografia

1. Ustawa z dnia 1 kwietnia 2011 r., Prawo probiercze (Dz. U. Nr 92, poz. 529).
2. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r., o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807, z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
4. Z. Cwiąkański, (w:) A. Barczak-Oplustil, G. Bogdan, Z. Cwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Rodzynkiewicz, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, t. III: Komentarz do art. 278–363 k.k., Kraków 2006.
5. Słownik Języka Polskiego, red. M. Szymczak, Warszawa 1979, t. II.